

CZU: 342.9:342.7(478)

DREPTUL PERSOANEI VĂTĂMATE DE O AUTORITATE PUBLICĂ: CONSIDERAȚII GENERALE ȘI PERSPECTIVE DE CERCETARE

Iurie CERNEAN

doctorand, Școala doctorală Științe Juridice, Politice și Sociologice

Articolul este consacrat unui subiect deosebit de actual pentru statul de drept – dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică. Obiectivul principal realizat de autor constă în argumentarea necesității cercetării acestui subiect și conturarea principalelor direcții de cercetare și a obiectivelor concrete urmărite în cadrul proiectului de cercetare, cu precizarea metodelor și a finalităților urmărite.

Cuvinte-cheie: drepturile omului, drepturi vătămate, dreptul persoanei vătămate, răspunderea autorităților publice, răspunderea patrimonială a statului, drept constituțional.

THE RIGHT OF THE PERSON INJURED BY A PUBLIC AUTHORITY: GENERAL CONSIDERATIONS AND RESEARCH PERSPECTIVES

The article is devoted to a very current topic for the rule of law - the right of the person injured by a public authority. The main objective achieved by the author is to argue the need for research on this topic and to outline the main research directions and concrete objectives pursued in the research project, specifying the methods and the aims pursued.

Keywords: human rights, injured rights, the right of the injured person, the responsibility of public authorities, the patrimonial responsibility of the state, constitutional law.

Introducere. În prezent, raporturile dintre stat și cetățean sunt definite în cea mai mare parte de drepturile pe care le are cetățeanul și obligațiile correlative ale statului. Mai mult, în condițiile unui stat de drept, contează extrem de mult responsabilitatea statului pentru respectarea drepturilor cetățeanului și răspunderea acestuia în caz de vătămare a acestora, indiferent de domeniu sau autoritate. În lumina acestor realități o importanță deosebită a căpătat *dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică*.

În contextul dat, trebuie să recunoaștem că în cadrul oricărei activități sociale, sunt posibile încălcări și abuzuri. Nu fac excepție în acest sens nici autoritățile publice și nici persoanele ce activează în cadrul lor care, prin acte sau acțiuni, pot leza drepturile persoanelor fizice sau juridice [23, p. 58]. Temeiurile constituționale de contestare a actelor autorităților publice și de tragere la răspundere a acestor autorități pentru vătămarile aduse prin nesocotirea sau încălcarea drepturilor și libertăților legitime

ale persoanei se cuprind în art. 52 (Dreptul de petiționare) și art. 53 (Dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică) din *Constituția Republicii Moldova* [8]. Realizarea acestor drepturi sunt garantate prin instituirea unui control asupra actelor administrative, dar și a răspunderii patrimoniale a statului pentru vătămarile aduse persoanelor prin fapte ilegale sau erori ale funcționarilor publici [9, p. 209].

Vorbind, în special, despre dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică, subliniem că acesta, în opinia cercetătorilor [9, p. 209; 23, p. 58], este o garanție constituțională de asigurare a celorlalte drepturi și libertăți constituționale, un suport juridic pentru exercitarea diverselor forme de control asupra activității autorităților publice.

Pornind de la valoarea deosebită a unui astfel de drept în cadrul unui stat de drept, considerăm că este necesară și pe deplin justificată realizarea unei ample și profunde cercetări interdisciplinare a esenței, particularităților și mecanismului de garantare și realizare a acestui drept.

Scopul studiului. Ținând cont de considerentele enunțate, în cele ce urmează ne propunem să fundamentăm necesitatea cercetării științifice aprofundate a acestui drept constituțional și să conturăm principalele direcții de cercetare în acest sens.

Rezultate obținute și discuții. În Republica Moldova, *dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică* a fost ridicat la rangul de valoare constituțională, fiind reglementat în art. 53 din *Constituția Republicii Moldova*, după cum urmează: „(1) Persoana vătămată într-un drept al său de o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, este îndreptățită să obțină recunoașterea dreptului pretins, anularea actului și repararea pagubei. (2) Statul răspunde prejudiciile cauzate prin erorile săvârșite în procesele penale de către organele de anchetă și instanțele judecătorești.”

Astfel, norma constituțională citată, consacră expres, inclusiv și în denumirea sa marginală – *drep-*

tu persoanei vătămate de o autoritate publică, care astfel cuprinde atât vătămarile aduse de autoritățile administrației publice, cât și de autoritatea judecătorească.

Evident, legislația în vigoare a statului dezvoltă aceste dispoziții. Relevante în acest sens fiind normele *Codului civil al Republicii Moldova* [6], care prevăd următoarele:

„**Articolul 2006.** Răspunderea pentru prejudiciul cauzat de o autoritate publică sau de o persoană cu funcție de răspundere

(1) Prejudiciul cauzat printr-un act administrativ ilegal sau nesoluționarea în termen legal a unei cereri de către o autoritate publică sau de către o persoană cu funcție de răspundere din cadrul ei se repară integral de autoritatea publică. Persoana cu funcție de răspundere va răspunde solidar în cazul intenției sau culpei grave.

(2) Persoanele fizice au dreptul să ceară repararea prejudiciului moral cauzat prin acțiunile indicate la alin.(1).

(3) Obligația de reparare a prejudiciului nu se naște în măsura în care cel prejudiciat a omis, cu intenție ori din culpă gravă, să înlăture prejudiciul prin mijloace legale.

(4) În cazul în care o autoritate publică are o obligație impusă de un act adoptat în scopul protecției contra riscului de producere a unui anumit fel de prejudiciu, ea răspunde pentru prejudiciul de acest fel cauzat sau nepreîntâmpinat prin neexecutarea obligației, cu excepția cazului când autoritatea publică demonstrează că a dat dovadă de diligență rezonabilă în executarea obligației.

(5) Autoritatea publică nu răspunde pentru prejudiciul cauzat prin adoptarea unui act normativ sau omisiunea de a-l adopta.

Articolul 2007. Răspunderea statului pentru prejudiciul cauzat prin acțiunile organelor de urmărire penală, ale procuraturii sau ale instanțelor de judecată

(1) Prejudiciul cauzat persoanei prin condamnare ilegală, atragere ilegală la răspundere penală, aplicare ilegală a măsurii preventive sub forma arestului preventiv sau sub forma declarației scrise de a nu părăsi localitatea, prin aplicarea ilegală în calitate de sancțiune administrativă a arestului, muncii neremunerate în folosul comunității se repară de către stat integral, indiferent de vinovăția persoanelor de răspundere ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii sau ale instanțelor de judecată.

(2) Statul se exonerează de răspundere în cazul când persoana vătămată a contribuit intenționat și benevol la producerea prejudiciului prin autodenunț.”

Evident, normele care reglementează răspunderea autorităților și a statului pentru vătămarea drepturilor cetățenilor nu se reduc la cele enunțate, instituția juridică în cauză fiind una cu mult mai amplă, reglementată și în alte legi speciale[22; 7]. Prin urmare și perspectivele din care este cercetat acest subiect în literatura de specialitate sunt diferite.

În general, pornind de la faptul că *dreptul constituțional al persoanei vătămate de o autoritate publică* este de factură constituțională, evident în orice manual de drept constituțional și în majoritatea monografiilor dedicate drepturilor omului, putem atesta abordări succinte ale acestuia. În acest sens, pot fi menționați așa autori, preocupați de conținutul dreptului în cauză, precum: I. Guceac [18], Al. Arseni [1], T. Cârnaț [2; 3], I. Creangă [14], Gh. Costachi [10; 12; 13], V. Balmuș [11], O. Marian [23] etc.

Dintr-o altă perspectivă au cercetat acest drept constituțional specialiștii în drept administrativ, precum: M. Orlov [24], A. Dastic [16], V. Guțuleac [19], L. Lavric [21], T. Cruglișchi [15], M. Diaconu [17], I. Iacob [20] etc. Este vorba, în special, de contenciosul administrativ – instituție menită să

asigure realizarea dreptului persoanei vătămate de o autoritate publică.

În contextul în care legislația în domeniu a fost recent modificată radical (prin adoptarea *Codului administrativ*[5]), este de la sine clară necesitatea de a aborda conținutul *dreptului persoanei vătămate de o autoritate publică* și a mecanismului de asigurare a acestuia prin prisma noului cadru juridic. Anume acest moment constituie un punct important de plecare pentru cercetarea propusă în cadrul unui amplu proiect doctoral din care face parte și prezentul demers științific [4].

În opinia noastră, **importanța și relevanța acestui subiect** sunt confirmate în mare parte de:

- Necesitatea identificării locului și valorii dreptului constituțional al persoanei vătămate de o autoritate publică în sistemul drepturilor fundamentale ale persoanei;
- Necesitatea precizării caracterului și conținutului acestui drept;
- Necesitatea abordării teoretice a legislației ce asigură realizarea dreptului constituțional al persoanei vătămate de o autoritate publică;
- Necesitatea aprecierii noilor modificări legislative în materia realizării dreptului persoanei vătămate de o autoritate administrativă;
- Necesitatea analizei legislației și experienței altor state în domeniu;
- Necesitatea identificării elementelor mecanismului de asigurare a dreptului constituțional al persoanei vătămate de o autoritate publică;
- Necesitatea evaluării mecanismului constituțional și administrativ de asigurare a dreptului persoanei vătămate de o autoritate publică și aprecierii eficienței acestuia;
- Necesitatea acoperirii lipsei de cercetări teoretice în mediul academic autohton care să fundamenteze științific soluții optime

pentru consolidarea mecanismului de asigurare dreptului persoanei vătămate de o autoritate publică.

Pornind de la cele enunțate, în cadrul amplului proiect de cercetare doctorală ne-am propus să realizăm următoarele **obiective generale**:

- *fundamentarea doctrinară* a valorii dreptului constituțional al persoanei vătămate de o autoritate publică în statul de drept;

- *precizarea* standardelor naționale și europene în domeniul asigurării respectării și apărării dreptului persoanei vătămate de o autoritate publică;

- *analiza* experienței altor state în materie de asigurare a respectării și apărării dreptului persoanei vătămate de o autoritate publică;

- *analiza* cadrului juridic în vigoare care reglementează mecanismul de asigurare a dreptului persoanei vătămate de o autoritate publică;

- *identificarea* elementelor mecanismului de asigurare a dreptului persoanei vătămate de o autoritate publică și a factorilor ce influențează eficiența acestuia;

- *formularea de propuneri*, inclusiv *de lege ferenda*, în vederea consolidării legislației Republicii Moldova în domeniu.

Obiectivul specific urmărit constă în identificarea soluțiilor optime, fundamentate științific, de consolidare a mecanismului constituțional și legislativ de asigurare și protecție a dreptului persoanei vătămate de o autoritate publică din Republica Moldova.

Referitor la **metodologia** necesară pentru realizarea cercetării proiectate, menționăm că aceasta urmează să cuprindă în principal:

- *metoda istorică* (necesară pentru conturarea evoluției în timp a preocupărilor teoretice și practice de garantare și asigurare a dreptului persoanei vătămate de o autoritate publică);

- *metodologică* (analiză, sinteză, inducție, deducție) ca metodă

de bază pentru cercetările științifice, de natură să facă posibilă studiarea în profunzime a subiectului și o combinare eficientă a planului teoretic cu cel normativ și practic,

- *metoda comparativă* (necesară pentru abordarea comparativă a subiectului în Republica Moldova și alte state, în vederea elucidării celor mai relevante experiențe și formularea de propuneri concrete de optimizare a mecanismului de asigurare și protecție a drepturilor persoanei vătămate de o autoritate publică).

În calitate de **rezultate științifice scontate ale cercetării** ne propunem:

- clarificarea conținutului juridic al dreptului constituțional al persoanei vătămate de o autoritate publică;

- conturarea unui mecanism clar și efectiv de asigurare a dreptului persoanei vătămate de o autoritate publică;

- formularea de propuneri concrete, inclusiv *de lege ferenda* de modificare și completare a legislației în vigoare care să asigure sub toate aspectele funcționarea eficientă a acestui mecanism.

Literatura

1. Arseni Al. *Drept constituțional și instituții politice*. Tratat elementar. Vol. I. Chișinău, 2005. 502 p.

2. Cârnaț T. *Drept constituțional*. Ediția a II-a. Chișinău: Print-Caro, 2010. 514 p.

3. Cârnaț T., Cârnaț M. *Protecția juridică a drepturilor omului*. Chișinău, 2006.

4. Cernean Iu. *Proiect de cercetare doctorală: Dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică: conținut și mecanism de asigurare*. Chișinău, 2019.

5. *Codul administrativ al Republicii Moldova*, nr. 116 din 19.07.2018. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 309-320 din 17.08.2018.

6. *Codul civil al Republicii Moldova*, nr. 1107 din 06.06.2002. Republicat în temeiul Legii nr.133 din 15.11.2018

în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 467-479.

7. *Codul de procedură penală al Republicii Moldova* nr. 122 din 14.03.2003. Republicată în temeiul art. IV al Legii nr. 252 din 08.11.2012 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr.263-269 (*versiune în vigoare din 14.01.19 în baza modificărilor prin Legea nr. 133 din 15.11.18*).

8. *Constituția Republicii Moldova* din 29.07.1994. Republicată: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.78/140 din 29.03.2016* (cu modificări și completări ulterioare aduse prin Legea nr. 256 din 25.11.2016 și Legea nr. 70 din 13.04.2017).

9. *Constituția Republicii Moldova. Comentariu*. Chișinău: Arc, 2012.

10. Costachi Gh. *Direcții prioritare ale edificării statului de drept în Republica Moldova*. Chișinău, 2009. 238 p.

11. Costachi Gh., Bantuș A., Grama D., Balmuș V. Potînga A. s.a. *Probleme ale edificării statului de drept în Republica Moldova*. Chișinău: Tipografia Centrala, 2003, Vol. I, 538 p.

12. Costachi Gh., Potîngă A. *Asigurarea drepturilor omului în lume*. Chișinău: Tipografia Epigraf, 2003. 608 p.

13. Costachi Gh., Stratulat D. *Semnificația contenciosului administrativ într-un stat de drept*. În: *Revista Națională de Drept*, 2009, nr. 10-12. p. 109-113.

14. Creangă I., Gurin C. *Drepturile și libertățile fundamentale. Sistemul de garanții*. Chișinău: TISH, 2005. 400 p.

15. Cruglițchi T. *Particularitățile examinării acțiunii de contencios administrativ la instanța de fond*. În: *Administrația publică în statul de drept, Materiale ale sesiunii de comunicări științifice*, 27-28 sept. 2008. Chișinău: S.n., 2009 (Tipogr. "Elena-V.I." SRL). p. 415-423.

16. Dastic A. *Contenciosul administrativ*. Sub red. științifică a lui B. Negru. Chișinău: S.n., 2007 (F.E.-P. "Tipografia Centrală"). 144 p.

17. Diaconu M. *Mecanismul asigurării legalității actelor administrative în Republica Moldova*. Monografie. Chișinău: S.n., 2013 (Tipografia Centrală).

18. Guceac I. *Curs elementar de drept constituțional*. Vol. II. Chișinău:

S.n., 2004 (F. E.-P. Tipografia Centrală). 496 p.

19. Guțuleac V. *Drept administrativ*. Chișinău: S.n., 2013.

20. Iacob I. *Recursul administrativ potrivit Codului Administrativ al Republicii Moldova. Cererea prealabilă*. În: Conceptul de dezvoltare a statului de drept în Moldova și Ucraina în contextul proceselor de eurointegrare, materiale ale conferinței internaționale științifico-practice din 2-3 noiembrie 2018. Chișinău, 2018, p. 72-81.

21. Lavric L. *Unele considerente privind instituția răspunderii organelor autorităților publice pentru prejudiciul patrimonial cauzat prin acte administrative individuale*. În: Edificarea statului de drept, Materialele conferinței internaționale științifico-practice (Chișinău, 26-27 septembrie 2003). Chișinău: Transparency International – Moldova, 2003 (Tipografia „Bons Offices”). p. 178-182.

22. *Legea privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești*, Nr. 1545 din 25.02.1998. În: Monitorul Oficial Nr. 50-51 din 04.06.1998. *Versiune în vigoare din 05.01.18 în baza modificărilor prin Legea nr. 212 din 01.12.17, MO1-6/05.01.18 art.4*. [online]: <http://www.legis.md/cautare/rezultate/108548>.

23. Marian O. *Dreptul persoanei la repararea prejudiciului cauzat de autoritățile statului*. În: Particularitățile adaptării legislației republicii Moldova și Ucrainei la legislația Uniunii Europene, conferință internațională științifico-practică, din 23-24 martie, 2019. Chișinău: S. n., 2019. (Tipogr. «Ceta-tea de Sus»).

24. Orlov M. *Contracacarea abuzurilor în administrația publică*. În: Administrarea publică: teorii, practice, perspective, materiale ale conferinței științifico-practice din 21 mai 2002. Chișinău: 2002, p. 66-79.

DESPRE AUTOR/ ABOUT
AUTHOR

Iurie CERNEAN,
doctorand, Institutul de Cercetări
Juridice, Politice și Sociologice
e-mail: iurie.cernean@gmail.com

CZU 343.84

ANALIZA PRINCIPIILOR SISTEMULUI PROGRESIV DE EXECUTARE A PEDEPSELOR PENALE PRIVATIVE DE LIBERTATE

Alexandr CRUDU

doctorand,

Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne

Studierea principiilor dreptului execuțional penal a constituit și reprezintă, în continuare, o preocupare actuală de cercetare. Sistemul principiilor autohtone a dreptului execuțional penal constituie o listă pretins a fi exhaustivă a celor nouă principii statuate de către legiuitorul execuțional penal. Totuși, pornind de la intențiile Guvernului de a introduce sistemul progresiv de executare a pedepsei și având în vedere existența actuală a unor procese specifice acestui sistem, în prezenta lucrare au fost analizate principiile existente prin prisma corespunderii lor sistemului progresiv de executare a pedepsei penale privative de libertate.

Cuvinte cheie: *penitenciare, principii, sistemul progresiv, individualizare, diferențiere, clasificare, planificare, progresivitate, evaluarea riscurilor, program individual, mijloace de corijare.*

The study of the principles of criminal enforcement law continues to be a current research concern. The system of local principles of criminal enforcement law presents an exhaustive list of nine principles established by the criminal enforcement legislator. However, starting from the Government's intention to introduce the progressive system of execution of the sentence and considering the current existence of some processes specific to this system, in this study the existing principles were analyzed in terms of their correspondences to the progressive system of execution of the criminal sentence.

Keywords: *penitentiaries, principles, the progressive system; individualization, differentiation, classification, planning, progressivity, risk assessment, individual program, means of correction.*

Introducere. Principiile fundamentale ale fiecărei ramuri a dreptului apar ca trăsături caracteristice definitorii pentru autonomia respectivei ramuri în cadrul sistemului dreptului. Principiile sunt reguli care se oglindesc în toate normele și instituțiile care alcătuiesc ramura de drept în care acționează [1, pag. 47].

Fiind o ramură de sine stătătoare, dreptul execuțional penal posedă un sistem de principii proprii care asigură coeziunea și stabilitatea ramurii respective. Aceste principii privesc toată activitatea de executare a sancțiunilor de drept penal, adică prestabilesc conduita participanților la executarea pedepselor, drepturilor și obligațiile acestora [2, pag. 32].

Studierea principiilor dreptului

execuțional-penal a constituit și reprezintă în continuare o preocupare actuală de cercetare. În literatura de specialitate există o multitudine de abordări în ceea ce privește exhaustivitatea principiilor dreptului execuțional penal, deoarece acest drept reglementează o sferă care poate să cuprindă mai multe relații sociale ce trebuie să existe în procesul de executare a pedepselor penale.

Sistemului progresiv de executare a pedepselor penale privative de libertate, ca formă de organizare a procesului corecțional, îi sunt caracteristice principii proprii, care caracterizează și definesc acest sistem și, prin natura lor, asigură funcționalitatea eficientă a lui.

În condițiile în care nu toate principiile dreptului execuțional